

De geur van heksenliefde

Susannah Stracer
De geur van heksenliefde
Roman

2025
Het huis
TERPSICHORE

Copyright © 2025 Susannah Stracer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door printouts, kopieën, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 9789465200088

‘Ik heb het vaak genoeg behóórlijk met hem aan de stok gehad,’ zei Thérèse, ‘ik bedoel, ik heb altijd al geweten dat hij een groot talent was, een héél groot talent, maar in de omgang was het vaak gewoon zó’n sijsjeslijmer... Wat zeg jij, Louise?’

Louise haalde haar schouders op, starend naar haar vingertoppen. ‘Ik heb hem maar zo vluchtig gekend...’

‘Toch wel iets meer dan vluchtig zou ik zeggen,’ wierp de journalist tegen, ‘de manier waarop je in het testament bent bedacht, Louise, lijkt er toch op te wijzen dat er een band tussen jullie heeft bestaan die méér was dan laat ik zeggen *casual*...’

Opnieuw haalde ze haar schouders op en keek wat schichtig op. ‘Hij was geloof ik verliefd op me - maar da’s zó lang geleden... Ik had hem al zowat vijftien jaar niet gezien toen ik in de krant las dat hij dood was.’

‘Het was een geile bok hoor,’ zei Thérèse, met een betogende vinger de tafel rondpriemend, ‘je kunt het je nu bijna niet meer voorstellen, maar in de tijd voordat zijn grote roem aanbrak was er geen vrouw veilig voor hem. Ik heb Louise meer dan eens persoonlijk tegen hem in bescherming moeten nemen...’

‘Is dat waar Louise?’ vroeg de journalist, ‘en zou je vanuit je eigen perspectief daar nog iets aan toe kunnen voegen?’

Opnieuw haalde ze haar schouders op en vermeed de blikken van de aanwezigen, ‘Het is zo lang geleden,’ herhaalde ze stug.

‘Wethouder Jongnikkel heeft anders speciaal naar jou verwezen, Louise, toen we wat dieper wilden graven naar zijn liefdesleven in de periode vóórdat het grote succes voor hem aanbrak. Voor de duiding van het werk kan het van belang zijn om die cesuur zo nauwkeurig mogelijk in de tijd te plaatsen...’

‘Iets nicherigs had hij altijd al,’ zei Thérèse, ‘met z’n zwart en goud geverfde deur en z’n sjaaltjes en bontjasjes. Maar z’n satyriasis was uitsluitend op vrouwen gericht hoor. Soms pakte hij er twee op een dag in dat mallotige hemelbed van hem, ongelogen...’

‘De wethouder heeft daarover iets laten vallen,’ knikte de journalist, ‘volgens hem kwam de grote ommekeer omstreeks 1980,

maar op het precieze moment kon ook hij als langdurig vriend en vertrouweling van de kunstenaar de vinger niet leggen.'

'Hoe je de zaken ook keert of draait,' zei Thérèse, 'in géén geval is 1980 een gunstig jaar geweest om je homoseksualiteit te ontdekken... zéker niet voor zo iemand die er hoe dan ook wel pap van lustte... Gôh Louise, stel je eens voor; als je indertijd zijn avances niét had afgeslagen, dan had hij misschien nog steeds wel geleefd - dan hadden jullie inmiddels je zilveren huwelijksfeest al achter de rug gehad...'

'Of hij had mij erbij besmet,' zei ze, 'je wordt echt geen homo alleen omdat je een blauwtje loopt bij een meisje.'

Ludolf Bartusch legde een tedere hand op Louises rug en bewoog die strelend op en neer. 'Het is voor iedereen maar het beste dat de zaken gelopen zijn zoals ze zijn,' zei hij met een bedachtzame hoofdknik.

'Het is nog maar de vraag of Edward daar ook zo over gedacht zou hebben,' zei Thérèse, 'zó jong en dan al morsdood lijkt me toch echt geen lolletje.'

'Als hij hetero was gebleven zou hij nóóit beroemd zijn geworden als *de Hollandse Mapplethorpe*,' zei Louise, 'volgens mij was hij megalomaan genoeg om liever dood te zijn en wereldberoemd dan als anonieme lul de behanger de vijfennegentig te halen. En bovendien, ik zou écht geen leuke vrouw voor hem zijn geweest. Die fotografie van hem kon me niet kouwer laten; lichamelijk vond ik hem compleet weerzinwekkend en geestelijk gewoon infantiel... Stel je eens voor wat een kouwe kermis dat huwelijk voor hém geworden zou zijn...'

Een kille huivering voer door haar heen onder de druk van Ludolfs koesterende liefkozing, die ze probeerde te onderdrukken door over de tafel heen naar de koffiepote te reiken en haar beker bij te vullen.

'Het kan misschien zijn nut hebben om erop te wijzen dat ook wethouder Jongnikkel was uitgenodigd voor deze gespreksessie,' zei de journalist, 'hoewel hij er in beginsel véél voor voelde eraan deel te nemen, lukte het hem niet om op zo korte termijn een middag vrij te maken. Omdat zo'n wisselwerking van herinneringsperspectieven mogelijk hele nieuwe inzichten in het doen en laten van de kunstenaar kan opleveren, zou ik willen voorstellen dat we binnen afzienbare tijd opnieuw bij elkaar komen om de verschillende ervaringen tegen elkaar af te wegen en tegen 't licht te houden... Bij die gelegenheid zou bijvoorbeeld ook een fotograaf aanwezig kunnen zijn om de portretgalerij van de catalogus te verzorgen. Jullie maken tenslotte

persóonlijk deel uit van zijn biografie; het kan dan van belang zijn dat de lezer een concreet idee krijgt van de mensen waarmee hij zich omringde, die hem in artistiek opzicht als het ware gevórmde hebben...'

'Dan lijken foto's uit de tijd dat we hem kenden toch net iets bruikbaar,' zei Thérèse, 'wat vind jij. Louise? Foto's uit onze schooltijd, uit de tijd van huize Avondgloren; dié zijn relevant. Wat hebben Thérèse Edelkoorts en Louise Bartusch met die hele Edward Blommers te maken, geen bal toch?...'

'Niet echt, nee...' schudde ze afwezig. Ludolf had zijn hand van haar rug weggenomen en schonk zijn beker nog eens vol. Ze keek kamer rond en voelde een diepe moedeloosheid over zich komen, die uit het graf zélf afkomstig leek te zijn, bij het besef hoe *vertrouwd* dit alles haar al jaren was; de gezichten, het meubilair, de wandversieringen, de geur van volslagen illusieloze middelbaarheid die over dit alles hing. Was *dit* haar leven? Was ze het zelf, Louise, die hier zat, deel uitmakend van deze wezenloze pantomime, gehuld in de grijze spooknevel van de tabak in professor Govert Edelkoorts' pijp. Een ogenblik leek het alsof ze, als op het doodsbed, haar leven niet zozeer aan zich voorbij zag flitsen, maar als een pruim of een perzik tot een korte, verwachtingsvolle volkomenheid rijpen, om er vervolgens zacht en lubberend het leven uit te voelen wegstromen, tot alleen een leeg, dood en glibberig omhulsel restte.

'Hij zal in zijn eigen archief toch wel foto's van zijn kennissen hebben bewaard?' voegde ze er aan toe, 'hij heeft mij indertijd verteld dat hij de bewoners van huize Avondgloren geregeld als model gebruikte...'

'Mij niet hoor!' zei Thérèse, 'als ik hem alleen al zal áánkomen zette ik het op een schreeuwen!... Pleur óp, griezel, met dat rotting! Die papenstrip van hem, dat was toch één en al schunnigheid? Herinner je je nog Louise, hoe hij voortdurend slachtoffers liep te werven om met allerhande kalotjes en mijters op door hem gekiekt te worden - moet je je voorstellen; dat was nog járen voor zijn blote-jongheherentijd.'

'Hij heeft het me wel eens voorgesteld,' zei ze, 'maar ik heb nee gezegd...'

'Groot gelijk wijfke! Hij zou niet gerust hebben voor hij je zijn hemelbed in had geluld, en geloof dan maar niet dat het bij fotograferen zou zijn gebleven. Hij lustte er wel pap van, wijfke, wel páp!...'

‘De redactie van het project heeft inderdaad de tijdelijke beschikking over het fotoarchief van meneer Blommers,’ zei de journalist, ‘de wethouder heeft zijn medewerking inmiddels toegezegd waar het gaat om het identificeren van personen die figureren in zijn vroege werk, maar aangezien zijn vriendschap met de kunstenaar pas in de late jaren zeventig tot stand kwam en níét zijn schooljaren bestrijkt...’

‘O, we zullen graag helpen,’ zei Thérèse, ‘desnoods brengen we ook nog onze eigen fotoalbums mee, toch Louise?’

Ze haalde moedeloos haar schouders op. ‘Wat mij betreft...’

‘Dan zullen we het voor vanmiddag hierbij laten. Te zijner tijd zal dan getracht worden een nieuwe sessie te beleggen en daarbij ook wethouder Jongnikkel van de partij te doen zijn... Tot zover wil ik jullie allemaal hartelijk danken voor jullie medewerking.’ Hij borg zijn notities en zijn opnameapparaat in zijn donkerbruine attachékoffer. Thérèse schoot overeind en haastte zich hem naar de voordeur te begeleiden. De stilte die in de kamer viel had iets ongemakkelijks. Louise hoestte een paar maal - de weeë neerslag van de tabaksrook leek inmiddels definitief bezit te hebben genomen van haar stembanden. Ludolf, zijn stoel, aanschuivend en opnieuw zijn hand op haar rug leggend, sprak: ‘Als ik de zaken zo in ogenschouw neem, dan wordt dit een hele onderneming straks. Een héle onderneming!...’

Louise staarde zwijgend voor zich uit. Govert Edelkoorts klopte zijn pijp uit in de tussen de glazen en schaaltes geplaatste caféasbak en knikte met een soortgelijke statige bedachtzaamheid. ‘Een wereldomvattend gebeuren; wéreldomvattend... Je hebt de hartstocht van een beroemd man opgewekt in zijn jeugd, Louise; een beroemd man. Dat scheidt later in ’t leven nu eenmaal verplichtingen.’

‘Ik heb anders nergens om gevraagd,’ zei Louise geïrriteerd, ‘ik moest hem vanaf het begin al niet - en dat hij mij zijn fotoapparatuur heeft nagelaten is óók niet op mijn verzoek geweest.’

‘Toch is het een waardevolle gift, Louise, een historísche gift: alsof Beethoven je zijn pianoforte nalaat, Rembrandt zijn schilderskwast...’

‘De eerste jaren heb ik die dingen niet eens aangeraakt,’ zei ze huiverend, ‘ik was er gewoon viés van...’

‘...Albert Schweitzer zijn draaiorgel,’ voegde Govert Edelkoorts er nog aan toe. Thérèse kwam de kamer weer binnen. ‘Dát zal me straks een spektakel worden,’ verklaarde ze, ‘stel je vóór... De hele wéreld weet inmiddels wie Edward Blommers was; zijn naam is een begrip,

zijn werk tegenwoordig een miljoenenbusiness. En dan te bedenken dat we het over dezelfde druif hebben die indertijd huize Avondgloren als een soort laboratorium voor zijn mallotige proefnemingen gebruikte... Als ik het van tevoren had geweten, had ik hem van tijd tot tijd wel een flinke veer in zijn reet gestoken hoor. Als je ziet wat zijn afdrukjes uit die tijd op veilingen doen - je gelóóft het gewoon niet...'

'Ik geloof het best,' zei Ludolf, 'ja, weet alles maar eens vooruit, dán kun je je nog eens een kunstcollectie aanschaffen...'

'Van Ludolf weet ik anders dat je een hele fotostudio op de zolder hebt ingericht, Louise,' zei Govert Edelkoorts, 'uiteindelijk heb je er dus tóch voor gekozen om die kostbare gift te accepteren, je postuum met Edward Blommers te verzoenen als het ware...'

'Die camera's konden het ook niet helpen,' zei ze, 'ja, ik vond het zonde om ze te laten verstoffen terwijl ik het ene idee voor foto's na het andere kreeg...'

'God wijfke, als je het zó vertelt krijgt het haast iets griezeligs. Alsof Edwards geest is teruggekeerd en via die camera's bezit van je heeft genomen... Je zet jezelf toch hopelijk niet naakt op de kiek, wijfke? Ik zou de hele tijd het gevoel hebben dat hij me vanuit een hoekje gadesloeg...'

'Je moet ons je foto's eens laten zien, Louise,' zei Govert Edelkoorts.

'Vergeet het maar,' zei Ludolf, 'zelfs *ik* krijg ze niet te zien.'

'Ik heb ze eerst wél grondig schoongemaakt,' zei ze, 'overigens ben ik allang overgegaan op digitaal - ik gebruik ze haast niet meer. Alleen zijn statieven en lampen gebruik ik nog...'

'Je getroost je al die moeite en kosten,' zei Govert Edelkoorts hoofdschuddend, terwijl hij een nieuwe pijp uit het aan de wand bevestigde pijpenrek haalde en die begon te stoppen uit een pakje met Friese herenbaai, 'ál die moeite en kosten, maar je weigert om de resultaten te delen met degenen die je het dierbaarst zijn... Ik vind dat wat vreemd, Louise, ja, vréémd...'

'Ik fotografeer voor het nageslacht, voor de eeuwigheid om mij; niét voor mijn *dierbaren*... Dat kleine beetje autonomie dat ik me kan veroorloven wil ik niet óók nog kwijt...'

Ze besepte dat de irritatie niet alleen in haar stem, maar ook in haar woordkeus begon door te klinken. '*...niet óók nog kwijt...*' Wát was ze nog meer kwijtgeraakt en waarom deed ze het klinken alsof ze het huidige gezelschap als collectief en Ludolf in het bijzonder verantwoordelijk hield voor dat onmogelijk te definiëren verlies?

Maatschappelijk was ze zo vrij en autonoom als een vrouw in haar positie zich kon wensen. Ze had ruimte en tijd in overvloed voor ál haar projecten (of 'hobby's, zoals Ludolf ze noemde, een woord dat op zichzelf al deel uitmaakte van het totaal aan depreciërende of beperkende kwalificaties die haar zo sterk het gevoel bezorgden dat ze zich naakt en weerloos had overgeleverd aan de genade van leden van een uiterst primitieve stam, wier betrekkelijke goedgunst uitsluitend gegarandeerd scheen zolang ze de grenzen van hun bevattingsvermogen niet overschreed).

Ooit was ze goddelijk geweest - goddelijk en groots; schoon als een betoverd universum achter glas, autonoom als de sterren. Een etmaal had die staat van genade geduurd, langer niet, maar er was een maatstaf mee gezet waar de rest van haar leven, zowel de toekomst als het verleden, aan zou worden afgemeten. Het onvermijdelijke gevolg daarvan was geweest dat ze haar leven voor zover het zich buiten die vierentwintig uur had afgespeeld als een wat bekaaide aangelegenheid was gaan beschouwen, maar daar stond het sterke besef tegenover dat dat die bekaaidheid nooit iets anders dan een kwestie van omstandigheden was geweest, terwijl in de nog altijd levende herinnering aan haar etmaal van goddelijkheid de wérkelijke essentie van haar bestaan lag besloten.

De vorige avond was ze tijdens de wekelijkse geslachtsgemeenschap voor het eerst sinds hun huwelijksnacht spontaan in schreien uitgebarsten. De herinnering drukte haar anderhalf etmaal later nog steeds als een zware, stinkende massa op de ziel. Schuldig voelde ze zich - dat in de eerste plaats. Schuldig tegenover Ludolf, schuldig tegenover zichzelf en haar spiegelbeeld, en tegelijkertijd bevuild en onteerd, wreed en opportunistisch, onbeschrijfelijk zwak en onbeschrijfelijk weerloos: een borrelend moeras van tegenstrijdigheden, waaruit ontvluchten alleen nog maar mogelijk was op een vloedgolf van tranen.

De eerste minuten was het bij geluidloos snikken gebleven, door Ludolf niet opgemerkt, maar al snel heftiger, tot ze uiteindelijk gierend met lange uithalen in zijn armen had gelegen. Ontzet had hij zijn bedrijvigheid gestaakt. Het verslapt lid werd uit haar teruggetrokken; zijn stem, nog schor van de geleverde inspanning, klonk in haar oor: 'Louise, lieve schat - heb ik je pijn gedaan?...'

Typische mannenvraag; goed bedoeld maar onmiskenbaar afkomstig uit een wereld die in ieder denkbaar opzicht niet alleen van de hare verschilde maar zich ertoe verhiel als de werkelijkheid van de zeug tegenover die van Minerva.

Het wezen van haar erotiek was als een idylle uit feeënland, subtiel en esthetisch; niet te rijmen met de werkelijkheid waarin *seks* niet meer voorstelde dan het gelaten ondergaan van Fred Flintstones pompende liefkozingen - zó weerzinwekkend, maar weerzin alléén zou nooit die overweldigende radeloosheid hebben kunnen veroorzaken die haar in snikken had doen uitbarsten. In al zijn eendimensionale primitiviteit was Fred Flintstone tegelijkertijd zó aandoenlijk van botte argeloosheid.

'Je bent zo stil, wijfke,' klonk Thérèses stem vanuit de nevel, 'is er iets?'

Ze keek traag op uit haar lege beker en haalde haar schouders op. 'Ik was even in gedachten...'

'Louise is een dromertje,' verklaarde Ludolf, 'het zal met haar artistieke temperament te maken hebben... De inspiratie moet tenslotte érgens vandaan komen.'

‘Da’s wel waar, ja,’ beaamde Thérèse, ‘inspiratie kan je soms op de raarste plaatsen overvallen, daar weet ik van mee te praten... gôh wijfke, over inspiratie gesproken - vertel eens, schrijf je nog wel eens wat? ’t Is zó lang geleden dat ik wat van je gelezen heb...’

‘Niet veel, nee...’ mompelde ze, haar blik weer richtend op het koffiesediment in haar beker.

‘t Kan raar lopen in de wereld. Jarenlang was *jij* van ons tweetjes de schrijfster, wijfke, en moet je ons nú eens zien...’

Nogmaals haalde ze haar schouders op en staarde in haar kopje. Govert richtte zich met krakende lidmaten op en opende een van de schuifdeuren van het blankhouten wandmeubel. ‘Tijd voor iets steviggers dan koffie,’ verklaarde hij, ‘Louise, kan ik jou ergens blij mee maken?... Ludolf?’

‘Ik ben een Four Roses-man, dat wéét je toch, Govert. En je doet mijn vrouwtje, denk ik, het meest plezier met een eenvoudig glaasje rode wijn.’

‘Een glas rode wijn... Een ogenblikje, dan zal ik in de kelder een fles gaan uitzoeken. Thérèse, neem jij hierboven de honneurs dan even waar?’ Hij duwde haar de fles in handen en wilde zich verwijderen.

‘Je hoeft voor mij geen fles te gaan halen, Govert,’ kwam Louise benard tussenbeide, ‘een glaasje cola is ook goed.’

‘Nonsens!’ zei Govert Edelkoorts, ‘dit is een gastvrij huis, Louise, we doen hier niet aan fratsen. Een glaasje cola, stel je voor...’

‘Ik heb écht liever geen wijn, Govert,’ zei ze moedeloos, ‘ik kan er niet zo goed tegen. Een glas water is ook goed als je geen cola hebt, maar alsjeblijft géén alcohol...’

‘God wijfke, je hebt toch niets engs onder de leden?’ informeerde Thérèse, ‘tjeminee, een gewoon glaasje wijn, daar moet een gezond lichaam toch tégen kunnen?...’

Ze voelde de levenskracht uit zich wegsijpelen onder de bevreemde of verwijtende blikken die uit die drie paar ogen op haar stonden gericht. ‘Louise toch...’ begon Ludolf. De warme, klamme hand werd weer op het blote vel tussen haar schouderbladen gelegd en onhandig liefkozend heen en weer bewogen. ‘Eén glaasje maar voor de gezelligheid, dat kun je toch niet zomaar weigeren?...We zijn hier onder vrienden, Louise!’

‘Ik wil graag helder blijven. Ik moet vanavond nog werken.’

‘Wérken wijfke? Gôh, dus je schrijft dus nog wél; je geeft het zelf toe! Maar luister eens, Louise, zo’n enkel glaasje wijn komt de inspiratie juist ten goede, geloof me! Neem mij nou; als ik vast zit met

een verhaal, dan hoef ik maar een enkel glas beaujolais te nemen of het loopt ineens weer als een tierelier...'

'Ik zit nergens mee vast,' zei ze mat, 'ik wil alleen maar geen wijn...'

Thérèse wilde nog meer zeggen, maar Ludolf boog zich met een enthousiaste vertrouwelijkheid in haar richting en vroeg: 'Hoe is het met je nieuwste boek, Thérèse? Ik las in de krant dat je nogal wat research hebt verricht de laatste tijd... In het interview vertelde je dat je je zelfs bij een lokale afdeling van wicca-heksen hebt aangesloten om er het materiaal voor te verzamelen.'

'O, da's inmiddels op de lange baan geschoven,' zei Thérèse, 'voorlopig werk ik aan een boek dat geïnspireerd is op het leven van een belangrijk kunstschilder, iemand als Rien Poortvliet of Rembrandt of zo... Je begrijpt dat daar weer een héél ander soort research voor nodig is. De wicca was op zich wel boeiend, maar om van wat ik daar heb allemaal heb gezien en ondervonden een jéugdboek te bakken, da's echt geen kattenpis. Wat jij, Govert, jij zei toch ook na die eerste bijeenkomst...'

'O, dus jij was ook mee, Govert,' zei Ludolf, 'om een oogje op je vrouw te houden, neem ik aan... Groot gelijk kerel, ik zou Louise evenmin ongechaperonneerd aan die fratsen laten deelnemen...'

'Het oorspronkelijke concept was dat het een boek over wijze vrouwen zou worden,' vervolgde Thérèse, 'wijze vrouwen die alles van geneeskrachtige kruiden weten en een bijzondere band met de aarde hebben, dat soort dingen. Maar in werkelijkheid bleek die hele wicca om héél andere dingen te draaien...'

'Om héél andere dingen,' knikte doctor Govert bozig, 'eerst moesten we ons spiernaakt uitkleden en vervolgens werden we in een autobus naar 't bos gebracht...'

'Een open plek in het bos, een uur rijden van hier,' verduidelijkte Thérèse, 'moet je je voorstellen, onze kleren waren in een grote kast in 't heksenclubhuis opgeborgen; dat móést...'

'Dus daar stonden we in onze blote togus bij het licht van de volle maan, in the middle of nowhere...' zei doctor Govert.

'Van tevoren had ik geredeneerd: als het me niet bevalt kan ik er altijd stiekem tussenuit glippen en in het dichtstbijzijnde dorp de trein naar huis nemen. Maar onder dié omstandigheden viel daar natuurlijk niet aan te denken... En toen begon het...'

'We moesten in een kring gaan staan met de handen ten hemel geheven. Vervolgens begint het van alle kanten te bliksemen en te

roken en te stinken. De hele gemeente barst uit in keihard gejoel en gebrul, moet je je voorstellen, twintig of dertig naaktlopers... Wat riepen ze ook alweer, Thérèse?"

'*Eko, eko, zomerlak,*' zei Thérèse, 'ik heb het opgezocht. Zo staat het in mijn grote heksenboek.

'*Zomerlak,* whatever. Vervolgens komt er een in ouwe lappen en todden gehesen snoeshaan de bosjes uit met een enorm gewei op z'n kop...'

'Volgens mij was het de buschauffeur,' zei Thérèse.

'Mogelijk... Die kerel stelt zich in het midden van de kring op en begint óók al te schreeuwen van *Eko, eko zomerlak*... Hij ropt zich die todden van 't lijf, staat spiernaakt in de rook en de stank; de bazin van 't heksenpul komt naar hem toe, grijpt hem bij 't klokkenspel en geeft er een zwengel aan alsof ze 't wil laten beieren...'

'Driemaal,' knikte Thérèse, 'driemaal werd er gezwengeld. Vervolgens kozen al die vrouwelijke heksen zich een man uit en grepen hem op precies dezelfde manier bij het geslacht. Ik probeerde nog snel dat van Govert te pakken te krijgen, maar 't was al te laat; een van die kerels had zich al tussen hem en mij gedrongen - *eko, eko zomerlak*; ik had gewoon geen kéus, Louise; ik móést dat ding wel beetgrijpen en er driemaal een hengst aan geven. En Govert...'

'Ja, wat?...' vroeg Ludolf.

'Nou ja, uiteindelijk bleek dat er meer mannen in die groep zaten dan vrouwen,' zei Thérèse hoofdschuddend, 'dus een vrouw was er voor Govert niet meer beschikbaar. Nee, een oud mannetje grijpt hem onverhoeds met beide handen bij 't lid en gaat eraan hangen als een aap of een beroepsgymnast...'

'Als een ááp,' bevestigde Govert, 'wat voor een gevoel dat geeft weet je ook pas als je 't meemaakt... Maar dat was nog niet eens het kwalijkste. Toen hij eenmaal uitgezwengeld was moest ik hém bij de penis grijpen. Moést, ja! God weet wat er was gebeurd als ik had geweigerd; die razende bende leek me op dat moment tot álles in staat...'

'Hij heeft hem toen we weer veilig thuis waren minstens een uur lang staan afschrobben,' zei Thérèse, 'met zeep, met azijn, met wasbenzine, met allesreiniger... De vellen hingen erbij op het laatst, ongelogen!'

'Vind je 't gek? Zo'n riekende oude kerel? Zelfs die Edward Blommers van jullie zou er hartelijk voor hebben bedankt... En vervolgens moest ik hem bij de tepels grijpen en hij mij. Wéér brullen

van *eko, eko zomerlak...* Je weet toch net zo goed als ik, Ludolf, dat wij als medici beslist geen bangebroeken zijn als 't aankomt op *vies*. Maar dit was gewoon *vies* van een compleet ándere orde...'

'En z'n rubberen handschoenen had hij natuurlijk ook niet bij zich,' zei Thérèse

'Jij wel dan?' vroeg Louise, 'of heb je ook een uur staan schrobben toen je thuiskwam?'

'Bén je gek, dat was nergens voor nodig! Die knaap die ik kreeg was eigenlijk best appetijtelijk, Louise, al zeg ik het zelf, en goed gewassen bovendien... En dan, ik heb natuurlijk veel váker in m'n leven met dat bijltje gehakt. Voor Govert was het een hele nieuwe ervaring...'

'En een eenmalige,' gromde hij, laat dát vooral duidelijk zijn...'

'En dat verklaart dus waarom dat kinderboek van je er niet gaat komen,' begreep Ludolf, 'je wilt niet verantwoordelijk worden gesteld voor een hele nieuwe rare trend op de Nederlandse schoolpleinen...'

Govert pakte vier glazen van de plank en een stapeltje Jip en Janneke-onderzetters. 'Laten we dus maar toasten op Thérèses kunstschildersboek. Het is eigenlijk ook maar beter zo; in dat heksenproject zag ik eigenlijk om te beginnen al niet veel...'

'O, maar misschien verander ik nog wel eens van genre,' zei Thérèse haastig, 'een volwássenenboek waarin die dingen voorkomen zou ik best eens willen proberen te schrijven. Misschien opent het wel de deur naar een heel nieuwe carrière...'

'Wie weet,' zei Govert, de fles tevoorschijn halend en daaruit een flinke bodem in zijn en Ludolfs glas schenkend, 'Thérèse, zou jij in de keuken de colafles even uit de ijskast willen halen - en drink je er ijs in, Louise, of toch maar liever zonder?'

'Nou nee, laat ook maar zitten,' zei Louise, 'sorry, ik denk dat ik beter naar huis kan gaan. Ik wil nog wat dingen doen voor ik aan het eten begin.'

Ze was op die *verhängnisvolle* avond (zoals ze er tegenover zichzelf in haar dagboek altijd aan was blijven refereren) door Thérèse en haar toen nog betrekkelijk verse bijzit Prof. Dr. Govert Edelkoorts meegetroond naar een feestelijke bijeenkomst van medici uit alle disciplines. Wát er werd gevierd had ze om te beginnen al niet geweten, waarom ze haar met alle geweld mee wilden hebben nog minder. Hun langjarige huisvriend de neuroloog Ludolf Bartusch zou ook van de partij zijn, werd haar gezegd. ‘Nou mooi,’ had ze geantwoord, ‘maar wat heeft dat met *mij* te maken?’

‘Kom nou maar gezellig met ons mee, Louise. Je zult zien hoe geweldig het wordt!...’

Het niet te verjagen noodlotsthema van haar leven was het: haar onmacht om, al was het tegen de grootste zak op aarde, *nee!* te zeggen, keihard *nee!*; zo luid en beslist dat iedere mogelijke discussie bij voorbaat in haar vastbeslotenheid werd gesmoord.

Ze had Bartusch een paar maal ontmoet bij hen thuis - man van de wetenschap volgens Thérèse en een briljant onderzoeker, daarbij genoot hij een bescheiden televisieroem doordat hij een synopsis van zijn theorieën op rijm had gezet en als lied bij een platenmaatschappij had uitgebracht:

Dankzij ons brein kunnen wij dingen denken!
Dankzij ons brein kunnen wij fijn
in liefdeslust ontbranden en lekkere wijnen schenken!
Hete liefdeslust en lekkere wijn!
Hete liefdeslust en lekkere wijn!
Lalalalalalalala! Lalalalalalalala!
Wij zijn zo blij en happy, wij vinden het zo fijn
om ons brein te hebben,
om ons brein te hebben,
om ons brein te hebben en ons brein te zijn!

Het woord ‘brein’ was haar om te beginnen al onsympathiek, het lied zelf getuigde van de vulgairst denkbare muzikale smaak, en Ludolf Bartusch’ verklaring in een talkshow op de televisie dat hij wetenschap

beoefende vanuit een rotsvaste atheïstische levensovertuiging, schonk haar althans de overtuiging dat hij ook in wetenschappelijk opzicht allesbehalve een licht was. In haar jaren als kunstredactrice zou ze er een kritisch stukje aan gewijd hebben in de Bazuin, maar na een fusie van provinciale dagbladen was die positie komen te vervallen en hield ze zich in leven met vertaalopdrachten en thematisch bepaald freelancewerk. Voor kritische stukjes over de flagrante mallotigheden der quasiwetenschappen was in dat takenpakket geen plaats. In plaats daarvan had ze hem ten huize van de Edelkoortsjes boven een kopje thee persoonlijk deelgenoot gemaakt van haar opvattingen. 'Ik geef toe dat je een bepaald soort Nederlanders letterlijk álles wijs kunt maken zolang het maar rijmt,' had ze gezegd, 'maar dat wil daarom nog niet zeggen dat het ook noodzakelijkerwijs ergens op sláát... Wetenschap die bedreven wordt vanuit een religieuze overtuiging, meneer Bartusch, is geen wetenschap maar theologie...'

'Ik geloof aan geen god!' had hij met vaste stem geantwoord, 'de zuivere wetenschapsbeoefening vereist de klare blik van een onbevooroordeeld intellect. Alleen een kritisch atheïsme is in staat om die klaarheid te schenken...'

'Geen enkel *isme* is daartoe in staat, meneer Bartusch. Uw *atheïsme* is een religieuze overtuiging als iedere andere. In wat u noemt "de zuivere wetenschap" speelt het wel- of niet bestaan van een god geen enkele rol; zelfs als hypothese bestaat het fenomeen niet; je kunt er dus ook onmogelijk voor of tegen zijn. Een atheïstische levensvisie impliceert dat *het je iets kan verdommen*. Daarmee houdt uw "wetenschap" al op wetenschap te zijn.'

'Nou Louise, Ludolf staat anders hóóg aangeschreven in wetenschappelijke kringen,' was Thérèse tussenbeide gekomen, 'hij heeft de prachtigste prijzen gewonnen hoor...'

'Ja, dát veranderd de zaak,' had ze gezegd, maar de ironie in die opmerking was niet tot het gezelschap doorgedrongen. Govert ging met de fles rond, Thérèse maakte een excuserend gebaar in de richting van Ludolf Bartusch dat scheen te willen uitdrukken: 'Láát haar maar even...' 'Ik geloof trouwens niet in zo'n onzinnig concept als "we",' had ze onverstaanbaar vervolgd, 'de wereld bestaat nooit meer dan uit één perceptie - die van de persoon die als "ik" kan worden gedefinieerd en één moment in de tijd - *dit* moment. De rest is metafysica. "We" is metafysica, meneer Bartusch, dat *brein* van u is metafysica, tijd, ruimte, eeuwigheid, leven, dood; het valt allemaal terug te brengen tot één logisch denkbare werkelijkheid, één atomair feit waarin álles

samenkomt, en dat is de combinatie van Ik en Nu. Iets anders bestaat er niet. Wat u probeert te doen is úw benauwde persoonlijke opvatting van de werkelijkheid representatief te maken voor het hele universum... Moet u zelf weten hoor, maar met wétenschap heeft het echt geen bal te maken.'

'Dat is een dametje waar pít in zit,' had hij volgens Thérèse gezegd nadat ze was vertrokken, 'een dámetje van Jan de Wit, al kan ze behóórlijk doordraven...' Thérèse zag dat als een gunstig teken. 'Hij is duidelijk in je geïnteresseerd, Louise, 'moet je je voorstellen, zo'n eminente geleerde... Wat je tegen hem zei klonk me eerlijk gezegd allemaal nogal extreem in de oren, maar bij hém heb je er een tere snaar mee aangeraakt, wijfke, een tere snaar...'

Gedurende haar periode als kunstredactrice was ze voor relwif uitgemaakt, voor vileine heks en vuile azijnzeikster, daar kwam Thérèses beledigende *wijfke* dat ze al sinds decennia te verduren had gehad nog bij, maar de kwalificatie *dametje* was haar tot op dat moment bespaard gebleven. In plaats van ronduit te verklaren dat hij ze wat haar betrof in zijn réét kon steken, die tere snaren van hem, had ze haar ogen gesloten, haar schouders opgehaald en iets gemompeld in de geest van 'Ja, ja, zo zo...' Weggezonken in een zompige poel van volkomen troosteloosheid leek het laatste beetje assertiviteit dat haar was overgebleven in de deprimerende opeenvolging van teleurstellingen en debacles. Voor iemand als Thérèse was het volstrekt onmogelijk om tot een andere conclusie te komen dan dat ze helemaal perplex was van de buitengewone eer haar ten deel gevallen en dat het alleen aan haar aangeboren introversie viel toe te schrijven dat ze niet opsprong en juichend het huis door danste.

*

Opgedoft en opgelaten had ze zich gevoeld in die zaal vol gediplomeerd ogende figuren uit de medische wetenschap en hun wederhelften. Ze had nog overwogen om zich telefonisch of per email ziek te melden, maar sloot de kans niet uit dat dan Govert Edelkoorts erop zou hebben gestaan haar aan een lichamenteijk onderzoek te onderwerpen, en alleen al de terloopse gedachte zich naakt te moeten onderwerpen aan de betastingen van die kolossale roze, harige handen was huiveringwekkender dan ze kon verdragen. Gezeten op de

achterbank van hun auto, op weg naar het conferentiecentrum waar de samenkomst zou plaatsvinden, had ze de herfstavond in gestaard, al niet meer overwegend te vluchten uit een op niets gebaseerde vrees dat ze er iets afschuwelijks mee over zichzelf afriep, ook al had het bij de stoplichten nog gemakkelijk gekund. Verlamd was ze, niet in staat om ook maar de geringste invloed uit te oefenen op deze loop der gebeurtenissen.

Uiterlijk viel ze althans niet uit de toon in het donkergroene tweedpakje, maar naarmate de avond vorderde begon ze het steeds sterker te betreuren dat ze niet de moed had gehad om zich in een fladderende hippierok en een diep gedecolleteerd pimpelpaars topje te hullen. Ze hoorde hier niet en door zich als een van hén te vermommen, benadrukte en vergrootte ze eerder het contrast dan dat ze het verdoezelde.

Een opeenvolging van sprekers waar geen eind aan kwam voerde, afgewisseld door muziek, dans en acrobatiek, het woord. Ook prof. dr. Govert Edelkoorts trad voor het voetlicht en hield, zij aan zij met zijn naaste medewerkster de kinderanatoom en forensisch onderzoekster doctor Stecula Eucken, een korte redevoering over de toelaatbaarheid van harde methoden die konden dienen om de waarheid uit een kind te krijgen wanneer het vermoeden bestond dat dit, uit angst of misplaatste loyaliteit, zijn vermoedelijke misbruikers in bescherming nam. De klaterende bijval uit de zaal bezorgde Louise een wat schuldig gevoel, omdat zij zelf sterk de indruk had dat zij als kind een eventueel misbruik als vele malen minder traumatisch zou hebben ervaren dan de genoemde *harde methoden* van dr. Stecula Eucken.

Vervolgens betrad Ludolf Bartusch in een baaierd van kleurige spotlights en verblindende glitterflitsen het toneel en bracht met een ongeschoolde bariton zijn lied *Het brein* ten gehore. Opnieuw voelde ze zich uit de toon vallen - een spelbreekster bijna - toen ze het onmogelijk bleek te kunnen opbrengen om samen met de rest van de zaal luidkeels in te stemmen met het refrein:

Hete liefdeslust en lekkere wijn!

Hete liefdeslust en lekkere wijn!

Lalalalalalalala! Lalalalalalalala!

Ze staarde in haar schoot, veinzend niet te beséffen wat er om haar heen gebeurde onder het geweld van de scanderende microfoonstem en een kleine duizend uit volle borst meegalmende conferentiegangers.

Het lied was geëindigd. Het toneel werd gehuld in een geheimzinnige roze gloed. Onder een sterrenregen van witte en groene

glinsteringen liet Ludolf Bartusch zich door een in de coulissen gereedstaande assistente een grote bos bloemen overhandigen. Een fluctuerend, palpiterend hart werd op het scherm achter zijn rug geprojecteerd. Ludolf Bartusch leek met een soepele sprong van het podium in de zaal te willen afdalen, maar bedacht zich en koos voor het trappetje aan de linkerkant van het toneel, begaf zich daarop, gevolgd door helder spotlight, naar het midden van de eerste rij. Een tweede spotlight flitste aan, werd met een verontrustende trefzekerheid op háár gericht en terwijl ze, knipperend tegen dat felle schijnsel, hem voor zich neer zag knielen, hoorde ze zijn stem duizendvoudig versterkt door de zaal schallen: 'Lieve Louise, ik weet, ik ben maar een eenvoudig wetenschapper en van de liefde heb ik weinig kaas gegeten, maar in de korte tijd dat ik je ken zijn me de ogen opengegaan voor wat de ontvlaming in hartstocht werkelijk kan doen, kan betékenen in een mensenleven. Lieve Louise, mag ik hopen dat mijn gevoelens je niet geheel onverschillig laten, dat je bereid bent ze te beantwoorden, mijn aanzoek met bereidwilligheid te aanvaarden. Ik vraag je bij deze, lieve Louise: wil je in het vervolg mijn maatje, mijn levenspartner - mijn *vrouw* worden?...

In een vlaag van paniek keek ze om zich heen. Naast zich zag ze de haar grijzend toeknikkende gezichten van Thérèse en Govert Edelkoorts - ondanks haar verwarring besepte ze plotseling glashelder dat dit vanaf het begin al de opzet moest zijn geweest. Ze hadden er voorzichtigheidshalve voor gekozen om deze vertoning niet plaats te laten vinden binnen de vier muren van een veilig privévertrek, waar ze misschien tóch, de consequenties van een eventueel 'ja' beseffend, de moed en de kracht zou hebben weten op te brengen om hem op een afwijzing te trakteren, maar in een omgeving als een kermistent, bevolkt door een publiek dat haar associaties bezorgde met een massascene uit een film over de Franse revolutie of een opstand der zombies. In het midden van het reusachtige hart zag ze zichzelf zitten, met een uitdrukking van nameloze afschuw op haar gezicht star in de gecamoufleerde camera blikkend die vanaf het toneel op haar gericht stond. Een ogenblik nog leek de vlucht een praktische mogelijkheid; ze zette zich al schrap om haar geknielde aanbidder vér van zich af te trappen, overeind te springen en de zaal uit te vluchten, maar op het scherm verscheen een overzichtsshot van de zaal, gevolgd door gedetailleerdere beelden van individuele aanwezigen, stuk voor stuk bezeten van een wilde, bijna kannibalistisch aandoende vreugde bij het aanschouwen van haar radeloosheid en ze was er plotseling van

overtuigd dat ze de uitgang niet zou halen; dat nog vóór ze had middenpad had bereikt die razende horde zich op haar zou hebben gestort, haar bij al haar armen en benen beet hebben gegrepen om haar in triomf aan de voeten van haar haar hooggeleerde amant te deponeren.

In een waas van ontzetting voor zich uitstarend haalde ze haar schouders op, maakte een hulpeloos handgebaar en mompelde iets in de geest van 'O god...', woorden die door de microfoon werden opgevangen en door de zaal kennelijk geïnterpreteerd als 'O goed', want er steeg een gebrul op als na een doelpunt bij een voetbalwedstrijd. De zware gestalte van Thérèse stortte zich bovenop haar - 'Gefeliciteerd wijfke! Gefelicitéérd!' De stug uitwaaierende macht van Govert Edelkoorts' baardhaar benam haar bijna de adem terwijl hij haar beide wangen en vervolgens haar mond voorzag van een serie klinkende kledderkussen; de kille dodengreep van dr. Stecula Euckens ijzige vingers omknelde haar weerloze hand. Uit de luidsprekers klonk het bruiloftslied uit Lohengrin - geen gemeenplaats leek te zijn gespaard om deze avond zo verdrietig en sinister mogelijk aan te kleden. Uit duizend kelen klonk het, eerst nog aarzelend maar al snel met de toenemende kracht van duizend gebarsten klokken:

'Daar komt de bruid!

Daar komt de bruid!

Dralalalaaa! Dralalalaaa!

Nooit in haar leven zou ze nog, al was het nog zo terloops, dat stuk zou kunnen aanhoren zonder opnieuw dat hatelijke 'Dralalalaaa! Dralalalaaa!' tegen haar trommelvliezen te voelen beuken. Ze kromp ineen in haar stoel, verborg haar gezicht in haar handen, probeerde onmerkbaar te snikken in het volle besef dat ieder detail van haar ontroering tot in het waanzinnige op dat scherm werd uitvergroot. Ze stak haar vingers in haar oren, probeerde niet te horen, niet te voelen, niet te zien, niet te ruiken. En in dat moeizaam opgewekte vacuüm vulde plotseling de golvende vertroosting van het Wälsungenmotief de stilte, zwol aan en stierf weer weg alsof Wagner zélf haar een ogenblik van geestelijke steun had willen schenken op dit ellendigste moment van haar leven; maar vervolgens klonken in haar hoofd, gezongen door een omfloerste sopraan als van Kirsten Flagstadt of Lotte Lehmann, Sieglindes woorden: *'Der Männer Sippe saß hier im Saal, von Hunding zur Hochzeit geladen. Er freite ein Weib das ungefragt Schächer ihm*

schenkten zur Frau...’ en ze hoorde zichzelf denken: ‘Wie kan me nu nog voor deze ultieme schande behoeden? Zéker geen Siegmund, zéker geen held - geen man op aarde is ook maar bij benadering in staat de verschrikking van dit ogenblik te bevroeden, maar wie dán? Een godin? Een Walküre? Waar zijn de godinnen in mijn leven gebleven? Waar de Walküren?... O Marion, Marion; kom me alsjeblieft te hulp! Neem me in je armen; bescherm me tegen deze uitzinnige bende, voer me weg uit dit voorgeborchte naar het veilige land van onze oorsprong vóórdát ze zich behalve van mijn lichaam ook nog van mijn ziel meester maken - ónze arme ziel, geliefde, want zijn wij samen niet één lichaam, één ziel, één brandend verlangen?...

Ludolf Bartusch greep haar onder haar oksels, hees haar overeind uit haar stoel en sloot haar in zijn armen. ‘Je hebt me vanavond een gelukkig man gemaakt, Louise,’ hoorde ze het blikkerige schallen van zijn microfoonstem, ‘een zéér gelukkig man!...’ Op dat moment werd het zwart voor haar ogen. Ze voelde haar geest verduisteren, haar lichaam zwaar worden en als een jutezak vol kikkererwten wegglijden uit Ludolfs greep.

De stortvloed van evenementen waar ze al sinds het begin van dit Edward Blommersjaar min of meer gedwongen bij betrokken was geraakt, had haar tegelijkertijd gedeprimeerd en gestimuleerd. Zijn erfenis had ze indertijd niet uit hebberigheid geaccepteerd, maar uit angst de notaris die haar het testament voorlas voor het hoofd te stoten. De deur naar een volkomen onbekend universum vol nieuwe mogelijkheden was erdoor voor haar geopend. Haar leven was er zóveel rijker door geworden; haar grip op haar eigen bestaan zóveel sterker, het besef van de superieure intimiteit die haar schoonheid in het verborgene in zich droeg zóveel bewuster en stralender - en tegelijkertijd bleef ze zich er van bewust dat ze degene aan wie ze dat geluk te danken had tijdens zijn leven nooit anders dan met afgrijzen behandeld had; hem nooit het voordeel van ook maar de geringste twijfel had gegund en hem zelfs postuum uitsluitend met reserve (en liever nog helemaal niet) in plaats van warme gevoelens aan hem terugdacht.

De brief die bij de erfenis was inbegrepen geweest - gestoken in een verzegelde envelop van zwaar geschept papier met daarop haar naam in zorgvuldig gekalligrafeerde letters, had ze ongelezen achter de laden van haar archiefkast laten glijden.

Van het huis van de Edelkoortsjes naar Ludolfs monumentale grachtenpand was het maar een korte wandeling. De deur werd geopend door de bejaarde maagd Mathilde, die haar, zoals gebruikelijk, over het trottoir had zien aankomen.

‘Dank je, Mathilde,’ zei ze. Zwijgend repte de maagd zich heen. Ze was al zeventig jaar in dienst van de familie; in al die tijd had niemand haar ooit een woord horen spreken. Louise hing haar tas en haar leren jasje aan de kapstok, overwoog een seconde om zich in haar werkkamer op de eerste verdieping terug te trekken, maar besloot na een blik op de klok om dat uit te stellen en onmiddellijk aan het eten te beginnen. Het was vijf uur geweest; Ludolf zou wel niet lang meer op zich laten wachten.

Een paar dagen na die infernale theateravond had ze nog geprobeerd de zaken tegenover Ludolf in perspectief te plaatsen. De moed om ronduit verklaren dat dat veronderstelde 'jawoord' van haar uitsluitend aan de gebrekkig functionerende geluidsinstallatie moest worden toegeschreven had ze ook ditmaal niet; wél had ze geprobeerd zijn huwelijkslust achteraf nog wat te temperen door hem te confronteren met de mate waarin zijzélf was toegerust voor het leven van een gehuwde vrouw.

'Ik heb méér eenzaamheid nodig dan een man in staat is me te schenken, Ludolf,' had ze gezegd, 'geen sprake van dat ik 's avonds naast je op de bank kan komen zitten om naar de televisiequiz te kijken. Het is mijn bestemming om dingen te máken, niét om op de bank te zitten en naar de televisie te kijken.'

'Geen haar op mijn hoofd zou dát van je verlangen, Louise! Ben je vergeten dat ik een man van de wetenschap ben? Ik ben, net als jij, gewend mijn avonden in mijn studeerkamer door de brengen en aan nuttiger zaken te besteden dan televisiekijken. Een televisietoestel bezit ik alleen maar om de nieuwste ontwikkelingen in mijn vakgebied op de voet te kunnen volgen, maar natúúrlijk verwacht ik niet van je dat je naast me op de bank komt zitten tijdens het kijken...'

'En nog iets,' voegde ze er na een korte aarzeling aan toe, 'ik ben niet geïnteresseerd in seks. Ik zeg het je maar alvast om teleurstellingen achteraf te voorkomen.' Helemaal waar was dat weliswaar niet, maar het was althans voor zover het Ludolf en zijn seksegenoten betrof de volle waarheid. Of ze werkelijk gehoopt had dat ze er iets mee aan de zaak zou kunnen veranderen kon ze zich achteraf niet meer herinneren, in elk geval bleek ook dit een volkomen blindganger.

'O, maar Louise, denk alsjeblieft niet dat ik een man ben als mijn vriend Govert Edelkoorts, bij wie álles moet wijken voor de bevrediging van zijn seksuele lusten!' had hij uitgeroepen, 'mijn hartstocht ligt bij de wétenschap, Louise; in ieder ander opzicht ben ik gewend de grootste matigheid te betrachten, de gróótste matigheid! Wat ik van het huwelijk verwacht is harmonie en tweezaamheid, het celebreren van liefde van twee zielen die elkaar ten innigste zijn toegedaan

'En van christelijke toeters en bellen ben ik evenmin gediend,' had ze nog willen zeggen, op de gedachte gebracht door zijn galmende domineestoon, maar ze herinnerde zich tijdig dat het een landelijk bejubeld aanhanger van het atheïsme was tegen wie ze het had.

Letterlijk álles had ze verkeerd aangepakt. Als ze had gezegd: ‘ik ben een ongeneeslijke nymfomane, Ludolf; als je me zesmaal op een dag een andere hete kerel brengt, dan kan ik wel zesmaal en dan is het nóg niet genoeg. Ik ben onverzadigbaar, Ludolf, ónverzadigbaar...’ dan had ze nog een kans gehad. Als ze van hem had verwacht, nee *geëist* dat hij haar iedere avond van zijn huwelijk op de bank gezelschap hield tijdens het kijken naar de televisiequiz, was hij misschien tot het inzicht gekomen dat zij niet de geschikte vrouw voor hem was, maar onder de gegeven omstandigheden kon hij alleen maar tot de conclusie komen dat ze als het ware geschapen waren om lief en leed met elkaar te delen.

Dat hij niet de vulgaire persoonlijkheid bleek te zijn die ze op grond van zijn zangkunst in hem had vermoed, was uitsluitend een opluchting in het licht van de onvermijdelijkheid van dit huwelijk, maar een opluchting *als zodanig* was het allerminst.

*

Ze bakte de aardappels in een koekenpan met olijfolie, zette de stoofpot van paddenstoelen, paprika en aubergines op een zacht pitje en braadde tenslotte in een aparte pan ten behoeve van Ludolf en de bejaarde maagd een streng rundersaucijzen. De ijzeren consequentie waarmee ze al sinds het begin van het huwelijk de dagelijkse maaltijden had bereid kwam ongetwijfeld voort uit schuldgevoel. Ze leefde grotendeels op kosten van een man die haar aanbad, maar die ondertussen volstrekt *niets* voor haar betekende. Haar dagen bracht ze door in haar werkkamer op de eerste verdieping of haar fotostudio in de mansarde; met veeg en poetswerk hoefde ze zich niet bezig te houden - dat werd sinds zij haar intrek had genomen in huize Bartusch verricht door een gespecialiseerde firma, en mocht hij al hebben gerekend op manifestaties van ‘het dametje van Jan de Wit’ dan had ze hem daarin ook al teleurgesteld, want alles wat ze over zijn vakgebied te zeggen had, had ze hem tijdens dat eerste gesprek bij Thérèse thuis al gezegd en op ieder ander terrein was hij zózeer niet alleen een onbeschreven blad, maar een blad dat niet eens in staat was om beschreven te worden, dat het haar gewoon niet lukte om de toon te vinden die aansloot bij zijn bevattingsvermogen. De eerste keer dat - uitgenodigd door Thérèse, niet door haar - hij bij haar thuis kwam had hij, geconfronteerd met haar kleine bibliotheek, in verbijstering uitgeroepen: ‘Louise toch! Heb je die allemaal gelézen?!...’

Maar het vooruitzicht dat alles een plaats te moeten geven in *zijn* huis had niet kunnen dienen om zijn huwelijksdrift in te tomen. Wel had hij de vloer van het vertrek naast haar werkkamer, dat als bibliotheekruimte dienst zou doen, door een aannemer laten verstevigen, maar geen klacht was over zijn lippen gekomen. Toen het eenmaal zó ver was gekomen, had ze niet meer de moed gehad om hem met haar platencollectie de stuipen op het lijf te jagen - ten eerste al niet omdat ze vond dat muziek daar niet voor bedoeld was, maar ook in sterke mate uit angst dat hij er interesse in zou gaan tonen, de muziek die haar heilig was ontwijden met zijn belangstelling, haar dwingen er met *zijn* dode oren naar te luisteren; dat hij uit haar Wagnercollectie uitgerekend de opera zou kiezen waarmee ze altijd de minste affiniteit had gehad en er feilloos dat ene stuk uit zou plukken dat ze voor altijd zou blijven associëren met de traumatische ervaring van zijn huwelijksaanzoek in die zaal vol luidkeels meeblerende schaapskoppen. Haar platencollectie en haar geluidsinstallatie bewaarde ze in haar fotostudio, ver buiten het bereik van Ludolfs eventueel meeluisterend oor.

Ze hoorde de voordeur dichtslaan en Ludolfs stem in de gang: 'Schat, ik ben thuis!...' Zwijgend zette ze het gas onder de saucijzen zachter en roerde de stoofpot nog eens om. Hij kwam de keuken binnen, kuste haar wangen en zei: 'Dat ruikt alvast heerlijk, vrouwtje!...'

Zwijgend onderging ze zijn liefkozing, stak een vork in een saucijs en zei: 'Nog een minuut of tien, dan kunnen we aan tafel.' Opnieuw voelde ze zich alsof ze in tranen zou kunnen uitbarsten. Ludolf begaf zich naar boven om zich op te frissen. Ondertussen dekte Louise de tafel en bracht vervolgens een bord eten naar de tweede verdieping, waar ze het op een piëdestal naast de kamerdeurdeur van de bejaarde maagd plaatste. Nadat ze de zware bronzen deurklopper driemaal had laten neerkomen, draaide ze zich om en ging de trap weer af. Ludolf zat, gewapend met mes en vork en het servet al omgeknoopt, aan tafel toen ze de met borden en schalen volgeladen achttiende-eeuwse serveerboy de eetkamer binnenreed.

'Heerlijk, Louise,' zei hij, 'mijn vrouwtje, mijn keukenprinses...' Als kind was hij door zijn ouders vrijwel permanent aan de zorgen van de gereformeerde maagd Mathilde toevertrouwd - misschien verklaarde dat waarom ze zich zo dikwijls voelde alsof ze meespeelde in een verfilming van een boek van Jan Wolkers of Maarten 't Hart.

Ook zijn atheïsme zou nooit iets anders zijn dan *gereformeerd* atheïsme.

Ze schepte zijn bord vol, ontkurkte de gereedstaande wijnfles en schonk zijn glas vol, waarna ze naar het raam liep en de tuin in keek, om geen getuige te hoeven zijn van het pijnlijke moment van tweestrijd waarop hij volgens een diep in zijn ziel geworteld instinct boven zijn bord in gebed zou moeten uitbarsten - een dagelijks terugkerende beproeving die afschuwelijk was om aan te zien. Met haar eigen bord en een glaasje water nam ze vervolgens plaats aan het andere eind van de tafel en begon met neergeslagen ogen te eten.

‘Dat is dus afgesproken - morgen tegen het eind van de middag komt ik hem brengen. Eén verzoek nog, Thérèse, zou je er alsjeblieft rekening mee willen houden dat zijn naam Florian is, *Flórian*... Hij heeft me dringend gevraagd je daar nogmaals op te wijzen...’

‘Ach, die onzin...’ zei Thérèse smalend, ‘een moeder is heel goed in staat om zélf te bepalen wat het beste is voor haar kind. Hoe jij hem noemt daarginds in dat rotdorp van je moet je zelf weten, Bert, maar verwacht niet dat *ik* van plan ben aan iedere gril van die jongen tegemoet te komen. Hoe wil je dat hij ooit tot een mán opgroeit als hij zelfs niet bestand is tegen wat kinderplagerijen?... Een jongen van die leeftijd hoort over assertiviteit te beschikken; die hoort van zich áf te slaan als hij wordt aangevallen!. Heb je ooit zoiets krankzinnigs gehoord: een kind dat zich schaamt voor de naam die een moeder hem gaf? Wie heeft er jarenlang dóór en dóór de geheimen van de kinderziel bestudeerd? Wie heeft er de psychologie van het kind in het strijdperk van de eenentwintigste eeuw uitputtender beschreven dan ik? Dat is niet mijn persoonlijke mening, Bert; alle gerespecteerde recensenten zijn het erover eens. Ik wordt nationaal beschouwd als *de* autoriteit als het aankomt op zaken die het kwetsbare kind betreffen, en jij waagt het te beweren dat ik niet weet hoe ik mijn eigen kind moet aanpakken? Je beseft toch hoop ik zelf hoe belachelijk je je maakt met dergelijke insinuaties? Ik wil er geen woord meer over horen, Bert, geen wóórd!’

De verbinding werd verbroken. Hij legde met een geïrriteerde zucht de telefoon in de vensterbank en stond een poos in gedachten uit te kijken over de straatweg en het door een lichte nevel verdoezelde Overijsselse land. Achter hem kraakte de kamerdeur in zijn scharnieren en in de flauwe weerspiegeling van het glas zag hij zijn zoon de kamer binnenkomen. ‘Ik hoorde je bellen,’ zei hij, ‘was dat Treis?’

Hij knikte. ‘Morgen om een uur of drie gaan we op weg. Als we dan onderweg nog ergens wat eten, arriveer je met een grondig excuus om de maaltijd daarginds te kunnen overslaan.’

‘Ja bedankt... en wat dat andere betreft - niks zeker...’

‘Hij schudde zijn hoofd. ‘Dat viel ook nauwelijks te verwachten.’

‘Nee... ik rekende er ook niet echt op. Zeg, ik had gedacht; als ik haar nou consequent in haar gezicht *Treis* blijf noemen, net zo lang tot ze ophoudt met die flauwekul, zou dat misschien helpen? Als ze érgens de pest aan heeft...’

Hij haalde zijn schouders op. ‘Mogelijk... maar voor hetzelfde geld beweert ze dat *ik* je heb geïndoctrineerd en levert je over aan de genade van Stecula Eucken. Het is misschien beter om geen risico’s te nemen.’

‘t Is goddomme iedere keer opnieuw alsof ik op excursie ga naar een politiestaat... En dan is er ook nog die gruwelijke baardaap van haar die me zodra ik daar het huis binnenkom probeert te grijpen en op m’n mond te kussen met die lebbermuil... Je zou eens een stel poppen voor je theater moeten maken van die professor doctor Snikkeldrift en Stekelig Neuken, de gruwelijke Nosferatu van zijn kinderknijperspraktijk...’

‘Eerlijk gezegd vind ik die namen niet zo héél geestig,’ zei Bert, ‘maar je hebt gelijk, ze zouden een geschikt stel antagonisten voor de show kunnen zijn... Ik zou alvast kunnen beginnen met schetsjes te maken... als het jou zou lukken om wat foto’s te maken van die twee, dat zou me kunnen helpen met de details.’

‘Koop alvast maar een paar flinke zwabbers, zou ik zeggen. De kop van die vent bestaat voor negenennegentig procent uit mottig schaamhaar; ook zonder foto’s kan dat nauwelijks missen. En voor doctor Stecula neem je een oude dood van Pierlala die je insmeert met zure zult en bestrooit met paneermeel...Yech, wat een walgelijk stel...’

‘Over anderhalf jaar ben je meerderjarig,’ troostte Bert, ‘dan ga je alleen nog maar naar haar toe als je dat zelf wil. Ik wil je ellende niet bagatelliseren hoor, maar een béetje licht aan ’t end van de tunnel zit er toch wel in.’

‘Als al haar vriendinnen nou op Louise leken,’ zei Florian, ‘dan viel het nog uit te houden. Maar ’t is in dat huis een komen en gaan van relwijven uit mallotenland - en stuk voor stuk vinden ze het natuurlijk nodig om me luidkeels bij die rotnaam te noemen; dat is ze door *Treis* wel ingeprent...’

‘Ja, gôh, Louise...’ zei Bert, ‘dus Thérèse heeft nog wel contact met haar?... Eerlijk gezegd had ik twintig jaar geleden al het idee dat de vriendschap op springen stond.’

‘Ze komt wel eens op bezoek met die televisieclown van haar. *Treis* heeft me ook een keer meegetroond naar haar fotostudio...

Eigenlijk zou ik me een stuk veiliger voelen daarginds als ik bij háár mocht logeren...'

'Dat heb ik ook wel gedacht toen ik nog met je moeder was - maar dat was lang voordat die Ludolf in haar leven was verschenen. Ik vond het eerlijk gezegd nogal verbazend, dat huwelijk. Ze heeft me nooit zo direct de indruk gegeven dat ze op mannen viel.'

'Doet ze ook niet,' zei Florian, 'ze wou die kerel helemaal niet, maar op een of andere manier heeft Treis haar toch zover weten te krijgen.'

'Da's haar wel toevertrouwd, ja... O kijk, daar komen Jutta en Ute net aan. Tijd om voorbereidingen te treffen voor de toer. Blijf je er nog even bij of moet je al weg?'

'Ik heb pas om een uur of vijf met Hjalmar afgesproken. Je zegt het maar als ik ergens mee kan helpen.'

De roze met groen gespoten toerbus met daarop in springerige reuzenletters het opschrift '*Poppentheater De Obstinaat!*' reed het erf op en parkeerde opzij van het huis bij de ingang van de schuur die als repetitieruimte en opslag dienst deed. Nog voor de bus tot stilstand was gekomen zwaaide het portier aan de passagierskant open en sprong Ute op het pad en wuifde hen door het zijraam toe. Ze wuifden terug.

'Was je van plan om morgenvroeg weer terug te fietsen naar Stronkerheem?' vroeg Bert, 'of wil je dat we je komen ophalen in Zwolle?'

'Kom me maar ophalen. Mijn fiets laat ik dan wel zolang daar...'

Ook Ute was uitgestapt. Zeulend met een boodschappentas volgde ze Jutta het huis in. Hun stemmen klonken op de gang; de kamerdeur werd geopend.

'Ha Florian, ben je er ook,' zei Jutta, 'gezellig. Blijf je erbij vanmiddag of heb je andere plannen?'

'Ik blijf nog wel even,' zei Florian, 'zeg maar als ik ergens mee kan helpen...'

'De boel hoeft alleen nog maar ingeladen te worden, da's een kwestie van tien minuten. Maar het zou gezellig zijn als je bleef eten. We hebben allemaal lekkere dingen in huis gehaald; alles wat nodig is voor voor een grüne Frühlingssuppe; een zak harde broodjes, ham en Köttendorfer Knockwürstchen...'

'Een bord soep en een broodje zou wel lekker zijn.'

‘Oké, da’s dus afgesproken,’ zei Bert, ‘hee meiden, Florian had een interessant idee voor een stel nieuwe schurkenrollen; jullie kennen de doctoren Govert Edelkoorts en Stecula Eucken toch?..’

‘Van reputatie ja,’ zei Ute, ‘Florian heeft vaak genoeg over dat stel verteld. Ik heb een keer hun website opgezocht om te zien of het écht zo erg was...’

‘En?..’ vroeg Bert.

‘Het was érg(er) eerlijk gezegd... Gôh Florian, hoe heb je het uitgehouden, een jeugd onder de doem van die twee griezeligheden?..’

‘Ze zijn er niet altijd geweest hoor,’ zei Florian, ‘Govert Edelkoorts kwam pas op het tapijt toen ik al een jaar of negen was. En ik moet mijn moeder nageven dat ze me altijd zo ver mogelijk uit de buurt van doctor Stecula heeft gehouden. Ze dréigde wel eens met haar, maar daar bleef het ook bij. Ik geloof dat zij evenmin een grote fan van haar is...’

‘In de voorstelling kunnen we natuurlijk niet té expliciet worden, maar dat iemand die door haar onder handen is genomen de eerste weken niet kan zitten lijkt me wel duidelijk. Doctor Stecula graaft diep, héél diep...’

‘...toch geloof ik niet eens dat het bij haar uitsluitend een kwestie van perverse lust is,’ zei Bert, ‘dat mens neemt alleen maar wraak voor alles wat ze zélf als kind te verduren heeft gehad met die achternaam van haar. Ze heeft gewoon de pest aan kinderen, da’s alles...’

‘Dat zou veel verklaren,’ zei Jutta, ‘maar met de psychologische kant van de zaak hebben wij als theatermakers gelukkig niéts te maken. Wat had je in gedachten, Bert, maak je er een stel marionetten van of worden het handpoppen?’

‘Ik heb geen idee - het idee is nog zó vers... Wat denken jullie, zou doctor Euckula een geschikte naam voor haar zijn?..’

‘Ja, mooi,’ knikte Florian, ‘het klinkt als een kruising tussen Dracula en Eucalypta. Die was toch ook best eng...’

‘Ja, nogal... Wist je trouwens dat ik mijn interesse voor het poppentheater voor een groot deel aan Paulus de Boskabouter te danken heb? Dat wil zeggen, de originéle Paulus, niet het infantiele aftreksel dat er later voor in de plaats kwam. We zullen eens een paar van die afleveringen opzoeken op het internet om aan de meisjes te laten zien. Ik weet niet wat voor kinderprogramma’s jullie in de DDR hadden in die tijd, maar vast en zeker geen Paulus.’

‘Wij hadden Pitti, Schnatti en Mischka,’ zei Ute, ‘en Meister Nadelöhr...’

‘...en het Sandmännchen natuurlijk. Maar ik kan me niet herinneren in die tijd iets gezien te hebben waarvan ik meteen dacht: dat wil ik óók. Wél in het theater natuurlijk. Weet je nog, Ute, die keer toen je ouders ons voor je verjaardag meenamen naar het theater van Weimar in de Trabi?’

‘Ja, naar Hänsel und Gretel; dát was een belevenis hoor. En nog wel op dezelfde plaats waar dat stuk een eeuw eerder was uraufgeführt...’

‘Maar dát interesseerde ons natuurlijk minder op die leeftijd,’ zei Jutta, ‘ik weet nog wel dat ik toén heel sterk datzelfde gevoel had van *dat wil ik ook!* Die decors, die lichten - de dans van de heks rond die gloeiende oven... Moet je je voorstellen, de indruk die dat alles maakte op twee eenvoudige Naturkinder uit Taubach en Köttendorf...’

‘Moet doctor Euckula niet een achternaam hebben?’ kwam Florian tussenbeide, ‘Euckula Stekula - is dat wat? Of anders Van Stekelenstein - Steekstra?...’

‘Dat klinkt allemaal niet echt éng,’ vond Bert.

‘Leckermaul, zo heet de heks in de opera,’ zei Jutta, ‘Rosina Leckermaul. Euckula Leckermaul, is dat wat?...’

‘Dat doet haar eigenlijk ook geen recht. Het is niet in de eerste plaats haar Maul waar het bij haar om draait; het zijn die gruwelijke, ijsskoude grijpvingers...’

‘Euckula Grijpstra...’ stelde Florian voor, ‘dat klinkt niet ál te extreem, maar het zegt wel precies waar het op staat.’

‘Ik ben er wel vóór,’ zei Bert, ‘maar laat ik voordat we een beslissing nemen eerst die pop maar zien te maken. Daarna kunnen we altijd nog zien.’

‘Ze komt geregeld op de televisie,’ zei Florian, ‘elke keer als er weer zo’n pedofiel actief is geweest in een crèche of een kleuterschool dan komt ze samen met doctor Govert in de actualiteitenrubrieken verklaren dat het allemaal voorkomen had kunnen worden als die kinderen *van tevoren* naar haar kliniek waren gestuurd...’

‘Alsof die kinderen het probleem zijn,’ zei Ute, ‘ze konden doctor Euckula beter loslaten op de verkrachters; dan kwam er gauw genoeg een eind aan hun praktijken.’

‘Da’s op zich wel waar,’ zei Bert, ‘maar ónze Euckula Grijpstra zie ik toch eerder zélf als een pathologische kinderknijpster dan als een vlijtig bestrijdster van de kinderknijperij. We moeten volgens mij haar karakter niet onnodig compliceren... Trouwens, dat hele thema van de kinderknijperij komt in de voorstelling niet voor. *Iedereen* is bang voor